

Konflikt w Teatrze im. Słowackiego

Istnieje lista artystów zakaza

– Władza uznała, że „Dziady” to spektakl o niej. Stąd taka reakcja.

ROZMOWA Z

JANEM KLATA,
reżyserem, byłym dyrektorem Starego Teatru

MICHAŁ OLSZEWSKI: Masz deja vu, patrząc na teatr im. Słowackiego? PiS upomniął się tę instytucję, tak jak w 2017 r. upomniął się o Stary Teatr.

JAN KLATA: Nie bardzo. W porównaniu z tym, co dzieje się obecnie, zostałem odwołany niemalże w białych rękawczkach. Łaskawie poczekali, aż skończy się moja kadencja, nawet „konkurs” był, wystartowałem, ale po prostu wygrał lepszy kandydat, którego nazwiska nie pamiętam.

Ale, jak mawiał klasyk, walka zaostrza się w miarę trwania rewolucji, więc teraz mam raczej skojarzenia z Rosją.

Nie na wyrost?

– No właśnie nie na wyrost, niestety. Kilka lat temu w operze w Nowosybirsku dyrektor został ukarany za niewłaściwe, zdaniem władzy, wystawienie opery Wagnera „Tannhäuser”. Jak powiedziałby pewnie Ryszard Terlecki, była to inscenizacja „zbyt eksperymentalna”. Wyrzucono go z opery w połowie kadencji, jako obrazoburcę i nacjonalzdrajcę. W takim jesteśmy momencie, że odniesień trzeba szukać w putinowskiej Rosji. Mamy działania na chama i walkę na pięści.

Odniesienia do twojej sytuacji w Starym Teatrze pojawiają się też w przestrzeni publicznej. Redaktor naczelny „Dziennika Polskiego” nie ukrywa tęsknoty za wspaniałymi czasami, kiedy grupa oburzonych krakowian zerwała spektakl „Do Damaszku”. Jak rozumiesz, jest mu przykro, że nikt nie zrywa „Dziadów”.

To nieprawda, że w Starym Teatrze nie doszło do zerwania spektaklu. Prawdą jest natomiast, że grupa prawicowych bojówkarzy krzyczała na spektaklu, poobrażała artystów, po czym została wyklaskana przez zniesmaczoną publiczność i wyszła wielce rozczarowana, a spektakl kontynuowano. Prawdą jest, że następnie krzykacze zainscenizowali swoje „Dziady”, pod Starym Teatrem, co zostało uwiecznione na YouTube pod finezyjnym tytułem „Klata-won!”.

Nie ma jednak co do tego wracać. Ważniejsze wydaje mi się pytanie, jak to możliwe, że Ryszard Terlecki, jeden z czołowych polityków w Polsce, może opowiadać, że teatr nie jest miejscem eksperymentu. Albo jak to możliwe, że stanowisko małopolskiej kurator oświaty okazuje się odpowiednim, żeby wyrzucać dyrektora teatru.

A te pomysły, żeby krzyczeć, gwizdać, zrywać, pokazując, że w rozmowie o sztuce zmierzamy w bardzo niedobrym kierunku. Teatr jest po to, żeby powstawały w nim fascynujące, wielowymiarowe spektakle. Niszczenie teatru za to, że powstało w nim znakomite przedstawienie, który budzi emocje i przyciąga widownię, jest szczytem głupoty i to głupoty gomulkowskiej. Ostatnio dużo czasu pracowałem za granicą, i z tęsknoty za nieszczęsną ojczyzną czytam biografię Adama Michnika, napisaną przez Romana Graczyka. Studencka petycja w sprawie zdjęcia „Dziadów” z afisza w 1968 roku brzmi, jakby była napisana dzisiaj. Chodzi o „prawo spo-

• Słynna już scena Balu u Senatora ze spektaklu w Teatrze im. Słowackiego w reżyserii Mai Kleczewskiej

FOT. BARTŁOJEM BARCZYK

leczeństwa do kontroli nad posunięciami władz sprawujących mecenat nad kulturą”. W jaki sposób prawi i sprawiedliwi wódcy – teatrów grabarze sprawują mecenat? Jeśli chodzi o Kraków i teatr krakowski, ujawniła się hierarchia nieprzytomnej głupoty, buty i chamstwa, na szczycie której, moim zdaniem, króluje Ryszard Terlecki. Wszyscy inni muszą poddać się jego wpływowi.

Dlaczego inscenizacja klasyki wywołała takie poruszenie? To nie jest nawet zgoda, tylko furia pomieszana ze spazmatycznym atakiem lęku. Dla prawicy skończył się świat, ponieważ baby przebierają się za chłopów, ponieważ w celi Konrada spiskują kobiety podobne do uczestniczek Marszu kobiet, ponieważ Konrad jest kobietą. Po tym ataku lęku przyszedł atak na teatr.

– Zaginęła wiedza, że sens utrzymywania teatru z pieniędzy publicznych polega na powstawaniu takich właśnie spektakli. Dzięki nim można dotrzeć do tej energii, która napędzała choćby Mickiewicza. W propagandzie konserwatywnej opowieść o Mickiewiczu pozostałaby na poziomie „był wielki, ponieważ był wielki”. Rozmowa z genialnymi poprzednikami polega zaś na zadawaniu pytań, również tych bardzo niewygodnych. Jeśli odfajkowujemy Mickiewicza na poziomie szkoły, to pół biedy – kultura ponosi szkodę, ale braki są do nadrobienia. Prawdziwy dramat dzieje się, kiedy artyści podejmują trud zrozumienia takich „Dziadów” na nowo i zostają za to ukarani. Bo nie wolno, bo za daleko. Tak naprawdę nie Maja Kleczewska czy Krzysztof Gluchowski są w Krakowie poddawani cenzurze, tylko sam Mickiewicz. Również dlatego twierdzą, że Terlecki nie ma pojęcia, o czym mówi, obwieszczając, że „teatr

– Rozumiem problemy kadrowe prawicy w Polsce, ale to już kompletna desperacja. Obawiam się, że nadchodzi epoka, w której subtelności uprawiania sztuki teatru przez wybitnych artystów zejdą na drugi plan. Wszystko zostanie sprowadzone do kretyńskiego okładania się ideologicznymi cepami.

JAN KLATA

reżyser, były dyrektor Starego Teatru w Krakowie

nie jest miejscem na eksperymenty”. Przecież Mickiewiczowskie „Dziady” były wielkim eksperymentem dramatycznym już w momencie powstawania! Piśmowskie dziady rozumieją, że Mickiewicz ich opisał, i chcą zakneblować Dominikę Bednarczyk, Jana Peszka, i wszystkich aktorów znakomitego spektaklu obnażającego mechanizmy władzy. Piśmowskie dziady chcą mieć monopol na narodową klasykę.

To jest wywrotowy tekst. Bluźnierczy i wywrotowy. Tylko zdążyliśmy o tym zapomnieć.

– Obawiam się, że pod przewodnictwem pani Nowak będzie jeszcze gorzej. W ataku na „Dziady” Kleczewskiej chodzi o to, by wyssać życie z niebezpiecznej opowieści niepokornego geniusza. Wyssać życie, zostawić sztywne, nieruchome literki. Odfajkować bogoojczyźnianą lekturkę w procesie wychowywania bezrefleksyjnego elektoratu – o tym marzą Nowak, Gliński czy Czarnek.

Cała trójka nie widziała przedstawienia, ale ma na jego temat jak najgorsze zdanie.

– Ja też nie widziałem, ponieważ dopiero co wróciłem do kraju, ale ośmielałem się o nim mówić, bo chyba nieźle rozumiem ciśnienie ideologiczne, jakiemu poddawany jest w tej chwili polski teatr. Po drugie, widziałem troszkę spektakli Mai Kleczewskiej, i odrobinę spektakli z Janem Peszkiem, i nieco spektakli z Dominiką Bednarczyk. To są wybitni ludzie teatru. A naprzeciwko stoi na przykład minister Gliński, który ma już całkiem niemałe zasługi w niszczeniu polskiego życia kulturalnego. Wybór jest prosty.

Podobno nie ma pojęcia, co dzieje się w Krakowie.

nnych

– Pamiętam, jak władza wyrzucała dyrektora teatru Jaracza w Łodzi. Do tej procedury konieczna jest opinia ministerstwa. Wtedy również minister nie miał pojęcia, co nie przeszkodziło mu pozytywnie zaopiniować wniosku o odwołanie. Po niemal dwóch latach widać efekty.

Są i takie głosy, że lepiej teatr zamknąć na cztery spusty niż pozwolić, żeby działał się w nim przekroczenia i bezceństwa.

– Żeby nie było niczego? Rozumiem problemy kadrowe prawicy w Polsce, ale to już kompletna desperacja. Obawiam się, że nadchodzi epoka, w której subtelności uprawiania sztuki teatru przez wybitnych artystów zjedną na drugi plan. Wszystko zostanie sprowadzone do kretyńskiego okładania się ideologicznymi cepami. Pamiętam słynne pytanie o postać Żebraka graną przez Krzysztofa Globisza w „Do Damaszku”: „Ale tak szczerze: kopulował, czy nie kopulował?”. Wszystkie media zadawały to pytanie. Odpowiadałem kilkadziesiąt razy. To było najważniejsze. Notabene: nie kopulował.

Jest jeszcze jeden element tej historii: koncert Marii Peszek. Krzysztof Gluchowski miał naruszyć dobre imię teatru poprzez zgodę na jej występ.

– Czy to nie jest, przepraszam, kolejny standard rosyjski? Maria Peszek nie ma prawa pojawiać się nigdzie w Polsce, rządzonej przez prawych i sprawiedliwych, a już na pewno nie w instytucjach państwowych. Jak doskonale wiemy, Maria Peszek powinna natychmiast wyemigrować i zniknąć, bo ośmiela się zajmować Polską, polską zbiorowością i jednostką w sposób, który wybitnie się politykom nie podoba.

I teraz tak: władza zaprzecza od lat, jakoby istniała jakaś lista artystów, piosenkarzy,

reżyserów, artystów sztuk wizualnych, którzy nie mogą występować w placówkach kultury, znajdujących się pod władzą PiS. Nie ma przecież cenzury, nie ma listy reżyserów i reżyserek, którym odmawia się dofinansowania na wyjazdy zagraniczne, to są jakieś wymysły. Nie ma listy artystek i artystów, którzy nie mogą być emitowani na łamach rozgłośni państwowych.

Ale okazuje się, że jednak taka lista istnieje. I że Maria Peszek na takiej liście się znajduje. W związku z tym należy pokazać szefom instytucji kultury, zależnych od państwowych pieniędzy, że jeśli jakiś niewygodny artysta z listy znajdzie się w pisowskiej placówce kultury, to jej dyrektor dostanie kopa w dupę i wyleci w środku kadencji.

Zapomniałeś, że można jeszcze dyrektorowi wyciągnąć kontrolę z ubiegłego roku, która czekała w szufladzie, a potem zlustrować rodziców, co zrobiła Dorota Kania. Albo wyciągnąć najbardziej absurdalne zarzuty. Przeczytałem, że „Dziady” Kleczewskiej to „agresywny bełkot o Jarosławie Kaczyńskim”. Ale Kaczyńskiego tam nie ma. Jest władza, upiorna, histeryczna, miotająca się władza w kreacji Jana Peszka. Chyba że to na jedno wychodzi.

– Już mówiłem o standardach rosyjskich, pytałeś, czy nie na wyrost. Zlustrować i zrobić w nadużycia finansowe, mając ludzi rzucającymi na prawo i lewo kwotami. Myślę, że władza uznała, że to spektakl o niej i dlatego tak radykalna reakcja.

Skąd tak szeroki odzew na próbę odwołania Krzysztofa Gluchowskiego? Listy poparcia płyną z całego kraju. Więcej: ta awantura rozlała się daleko poza granice Polski. Protest w obronie Gluchowskiego podpisało kilkudziesięciu dyrektorów teatrów w Niemczech, Austrii i Szwajcarii.

– To jest bardzo dobra wiadomość, bo mamy do czynienia z niebywałą hucpą i skandalem. Władza próbuje pozbawić widzów możliwości oglądania tego spektaklu, bo do tego działania polityków prowadzą. Rozwalenie teatru z powodu dyskomfortu pani Nowak, która spektaklu nie widziała, jest skandalem na skalę europejską. W związku tym reakcja też powinna być europejska.

Dosyć pobażania, przymykania oka na bezwstyd i chamstwo władzy, usprawiedliwiania rozwalania kolejnych instytucji kultury przez zadufanych włodarzy-kretynów. Ze strony prawych i sprawiedliwych wyszedł bardzo mocny sygnał: nie ma już działań w białych rękawiczkach, mlóćmy na piąchy, na kastety. Jaki jest głębszy sens tej akcji? Cenzura przewencyjna. Jeśli zatrudnisz takiego a nie innego reżysera, to wypieprzymy cię w połowie kadencji! Dlaczego? Bo możemy! Jeśli jakaś scena w spektaklu się nie spodoba jakiejś dajmy na to Bubuli, to reżyserka ma przerąbane w Polsce, bo dyrektorzy będą się bali ją wpuścić do teatru, żeby ich nie pozamiatano. No i mamy, do jasnej cholery, bardzo duży problem. Wyrzucanie pod wyssanym z brudnego palca pretekstem dyrektora, który zgodził się na kontrowersyjną inscenizację, jest absolutnym, bezmyślnym skandalem.

Nie można w takiej sytuacji milczeć i nie sposób udawać, że dotyczy to wyłącznie Krzysztofa Gluchowskiego. Jest dokładnie jak w tekście pastora Niemollera: „Kiedy przyszli po Żydów, nie protestowałem, nie byłem przecież Żydem”.

Myślę, że środowisko kulturalne w Polsce świetnie to wreszcie zrozumiało.●

Rozmawiał Michał Olszewski